

Slutsatser från en arbetsgrupp om uppträdandet i rättssalen

En arbetsgrupp med företrädare för åklagarväsendet och advokat kåren har på riks-åklagarens och generalsekreterarens uppdrag formulerat några enkla handlingsregler som kan tjäna som vägledning för professionella aktörers uppträdande i rättssalen.

Angående professionella aktörers uppträdande vid muntlig förhandling i brottmål

Den 14 september 2015 beslutade Åklagarmyndigheten och Sveriges Advokatsamfund att inrätta en arbetsgrupp bestående av åklagare och advokater med uppgift att utifrån egna erfarenheter av förhandling i domstol diskutera och försöka dra gemensamma slutsatser om hur åklagare och försvarare bör uppträda mot varandra och mot andra aktörer i och utanför rättssalen. Det betonades att uppdraget ska syfta till att värna intresset av en rättvis rättegång, förtroendet för rättsstaten, förståelsen och respekten för yrkesrollerna och en god arbetsmiljö för den som yrkesmässigt uppträder i domstol, att diskussionen ska föras utifrån insikten om att försvarare och åklagare har olika roller, skyldigheter och ansvar enligt sina respektive uppdrag, att uppdraget inte omfattar processrättsliga frågor, vilka processhandlingar som bör vidtas eller underlåtas av part eller vilka sakliga överväganden som respektive part har att göra utifrån sin roll utan att fokus ska vara det sätt på vilket talan i praktiken utförs i samband med muntlig brottmålsförhandling i domstol samt att arbetsgruppen ska sträva efter att formulera några enkla handlingsregler som, utan att vara tvingande, kan tjäna som vägledning för åklagares och advokaters agerande i angivna hänseenden.

Arbetsgruppen, som består av kammaråklagarna Elin Blank, Anna Broman Olasdotter och Tomas Malmenby samt advokaterna Anna Björklund, Tobias Fälth och Sture Larsson och som sammanträtt i Stockholm den 10 november 2015 och den 11 februari 2016, redovisar härmed uppdraget med följande synpunkter på nedanstående frågeställningar.

1. *Hur bör rättens olika aktörer tilltalas och benämnas?*

Utgångspunkten är att parternas professionella roller ska respekteras i rättssalen. Det är därför lämpligt att använda benämningarna "ordförande", "advokat" och "åklagare" samt, om det behövs, fullständigt namn eller efternamn. Att bara använda förnamn på rättens aktörer bör inte förekomma i rättssalen. När det gäller tilltalade, målsäganden och vittnen kan det vara praktiskt och godtagbart att endast använda förnamn, men då bör i inledningen av förhöret personen först tillfrågas om det.

2. *Hur bör part begära ordet?*

All kommunikation i rättssalen bör ske via rättens ordförande. Diskussion mellan åklagare och försvarare med rätten som passiv åskådare är inte önskvärd och kan skada förtroendet för åklagaren och försvararen.

3. *Hur bör begäran om klarläggande och komplettering ske när behov av detta uppstår?*

Om behov av klarläggande eller komplettering uppstår vid förhandlingen bör åklagare och försvarare undvika att avbryta varandra under sakframställningen. Vid längre sakframställningar, särskilt i mål av mer komplicerad art, kan situationer uppkomma som kräver ett snart klagande. I sådant fall bör part vid lämpligt tillfälle, t ex i anslutning till ett uppehåll, vända sig till rättens ordförande med sin frågeställning/begäran. Om behov av komplettering av utredningen uppkommer vid huvudförhandlingen kan lämpligen underhandskontakt mellan åklagare och försvarare ske.

Om en begäran avser ett klarläggande eller en komplettering kan ibland vara svårt för åklagaren att avgöra. Det kan då vara lämpligt, för att undvika missuppfattning, och särskilt i mål som sträcker sig över flera förhandlingsdagar, att begäran framställs skriftligen till åklagaren. Åklagaren bör då ges möjlighet att återkomma med besked senare under förhandlingen.

I större mål bör åklagare och försvarare i samråd med rättens ordförande och i förekommande fall målsägandebiträde, för att undvika onödiga och störande avbrott under huvudförhandlingen, komma överens om en rutin för hur begäran om klarläggande eller komplettering ska ske.

4. *Hur och i vilken utsträckning bör värderande omdömen om olika professionella aktörer i rättssalen användas?*

Utgångspunkten är att rättens aktörer ska visa respekt för varandras yrkesroller och för rättssystemet. Generellt bör inte värderande omdömen om de olika professionella aktörerna i rättssalen användas. Om så ändå sker, vilket kan vara fallet om det har betydelse för handläggningen eller målets utgång, bör sådana omdömen ta sikte på yrkesrollen. Detta innebär till exempel att omdömen om hur frågor ställs under ett förhör eller omdömen om hur åklagaren inriktat förundersökningen, måste anses godtagbara. Påståenden om uppsåtliga vilseledanden/beljuganden bör inte förekomma.

5. *Hur kan rollfördelningen och rättegångsordningen tydliggöras för tilltalade, målsäganden och vittnen, för att bidra till förståelsen av processen?*

För tilltalade, målsäganden och vittnen – personer som i många fall besöker en rättssal för första gången – är det angeläget att få information om dels vilka personer som agerar i en rättegång och deras roller, dels hur en brottmålshuvudförhandling går till. Sådana frågeställningar kan uppkomma såväl före en huvudförhandling som i omedelbar anslutning till eller under en sådan förhandling. I fråga om den tilltalade framstår det som naturligt och självklart att sådan information lämnas av försvararen. När det gäller målsäganden och vittnen ska frågor som uppkommer i omedelbar anslutning till eller under en huvudförhandling, oavsett vem frågorna riktas till, besvaras på ett sakligt och neutralt sätt.

6. *Hur bör åklagare eller försvarare som finner att en annan professionell aktör i rättssalen har gjort sig skyldig till fel eller försummelse förhålla sig?*

Uppkommer misstanke om att en professionell aktör gjort sig skyldig till fel eller försummelse, som ligger på straffbar eller disciplinär nivå, ska detta anmälas till Särskilda åklagarkammaren vad gäller åklagare och till Sveriges advokatsamfund vad gäller advokater. Påståenden om sådana fel eller försummelser under rättegången bör inte förekomma, med mindre än att anmälan också görs. Vad gäller fel och försummelser i materiellt eller processuellt hänseende; se punkt 4 ovan.

Stockholm den 22 mars 2016